4. Lekcija

Koje vrijednosti su nam zajedničke?

Preuzimanje odgovornosti u zajednici utemeljenoj na ljudskim pravima

Ova tablica sažima informacije koje su nastavniku potrebne za planiranje i izvođenje lekcije.

Razvijanje kompetencije izravno upućuje na ODGLJP.

Cilj učenja pokazuje što učenici znaju i razumiju.

Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz **metodu**, bitni su sastavni dijelovi procesa učenja.

Kontrolni popis **materijala je** pomoć u pripremi nastavnog sata.

Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.

Razvijanje kompetencije	Prosudba: osvrt na kriterije i vrijednosti.
Cilj učenja	Demokratska zajednica se oslanja na niz zajedničkih vrijednosti. Ljudska prava nude niz vrijednosti o kojima se možemo složiti.
Zadaci za učenike	Učenici izabiru slučajeve suočavanja s dilemom, izvještavaju o svojim odlukama, uspoređuju i raspravljaju o svojim prioritetima..
Materijali i sredstva	Nastavni materijali 2.2. Preklopnik (*flipchart*) (pripremljeno uz prethodnu lekciju), flomasteri. Radni materijal za učenike 2.5; alternativno, članak 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima na preklopniku (*flipchart*) ili projektor.
Metoda	Rasprava o zajedničkom planiranju, izlaganja, rasprava.
Raspored	1. Odluka po zajedničkom planiranju. 10 min.
	2. Izlaganja i rasprava. 15 min.
	3. Osvrt na jedinicu. 15 min.

Informacije

Glavni zadatak je učenicima pružio mogućnost da pribave puno materijala i vjerojatno je to više nego što se može obraditi u jednoj lekciji. Stoga treba napraviti odabir. Učenici trebaju sudjelovati u donošenju odluke jer je problem i njihova odgovornost jednako kao i nastavnikova. Brza odluka štedi vrijeme za ono što slijedi u sljedećoj lekciji.

Međutim, ako učenici dovode u pitanje potrebu da dio svoga rada ostave za raspravu u nastavku, njihove želje imaju prioritet. Da bismo izbjegli razočarenje kod učenika, važno je da razumiju da će naučiti više iz iscrpne rasprave o nekoliko izvršenih odabira nego ako slušaju kratke priloge o svemu što je bilo predmet rasprave. Razred mora riješiti dilemu jer su vrijeme i pažnja javnosti rijetki resursi, ne samo u upravljanju razredom, već i u javnom životu. Kontrola „vratara“ (*gatekeeping*) i selekcija rasporeda su nužnost, jednako kao i izvršavanje ovlasti (vidi 9. jedinicu u kojoj se opširno obrađuje taj problem).

Ovo je važna prilika za učenje u upravljanju razredom – kod poučavanja u duhu demokracije i ljudskih prava. Što prije učenici mogu izabrati na koja će se pitanja usredotočiti, to bolje, no nitko se ne smije osjećati uskraćeno. Učenici trebaju pronaći ravnotežu između učinkovitosti i pravičnosti sudjelovanja. Na koncu, većina odlučuje (vidi 8. jedinicu u kojoj se govori o problemu nadglasavanja manjine).

U završnoj fazi osvrta, predlažemo da se usredotočite na jedan od dva osnovna problema koja se uvijek javljaju kod preuzimanja odgovornosti u otvorenim društvima: dileme složenosti i stabilnosti (vidi Nastavni materijal 2.3, module poučavanja br. 2 i 3).

Dilema složenosti odnosi se na naše iskustvo koje nam govori da je preuzimanje odgovornosti teška zadaća te da se teškoća povećava što su složeniji naši društveni sustavi. Ako učenici spomenu takvo iskustvo, nastavnik bi trebao govoriti o toj temi. Učenicima će možda trebati ohrabrenje kako bi prihvatili rizik krivog zaključivanja, a ne izbjegavanje donošenja odluka.

S druge strane, **dilema stabilnosti** odnosi se na iskustvo velike usamljenosti kod donošenja odluka i ne možemo sa sigurnošću reći da se svi držimo istih osnovnih vrijednosti. U kojem opsegu je takav dogovor potreban i kako ga možemo postići? Ljudska prava nude niz vrijednosti koje se svode na načelo poštivanja ljudskog dostojanstva što prihvaćaju sve glavne vjeroispovijesti. U tom smislu, ovo je vrlo značajna lekcija u sklopu obrazovanja za ljudska prava (OLJP).

Opis lekcije

Priprema

Nastavnik je u učionici izvjesio papire s prezentacijama prije početka rada na lekciji.

1. dio: Odluka o zajedničkom planiranju

Nastavnik predsjedava prvim dijelom lekcije. Obilazi četiri velika papira s preklopnika (*flipcharta*) s primjerima suočavanja s dilemom i spominje dvije alternativne opcije. Učenici se dizanjem ruku izjašnjavaju za jednu opciju, a nastavnik bilježi rezultat na papir.

Grupe koje su se osvrnule na svoje osobno iskustvo, kratko o tome izvještavaju i priopćavaju odluku učenika. Stavljaju dodatne papire s preklopnika (*flipcharta*).

Nastavnik napominje da učenici neće imati dovoljno vremena iscrpno raspravljati o svim svojim odlukama pa stoga trebaju napraviti izbor dizanjem ruku. Ako se učenici slože, dodatna rasprava nije potrebna.

Ako je učenicima teško dogovoriti se koje slučajeve izabrati, nastavnik predlaže jedan ili dva. Kriteriji za takav izbor mogu biti sljedeći:

– rsprava o problemu koji učenici smatraju posebno zanimljivim;
– jednoglasna odluka – da li učenici dijele neke vrijednosti ili prioritete?
– sporna odluka – slažu li se učenici oko nekih vrijednosti ili prioriteta?
– davanje prednosti osobnom iskustvu učenika.

Kriterij koji ćete primijeniti ovisi o izboru zabilježenom na preklopniku (*flipchartu*).

2. dio: Izlaganje i rasprava

Učenici koji izlažu, izlaze pred učenike i objašnjavaju razloge za odluku koju je donijela njihova grupa. Neki drugi član grupe podržava izlaganje kratkom bilješkom na preklopniku (f*lipchartu*).

Učenici, uz nastavnikovu pomoć, uspoređuju svoje kriterije i raspravljaju o svom odabiru. Nastavnik rukovodi raspravom.

Rezultat rasprave se ne može predvidjeti. Učenici se mogu, ali i ne trebaju složiti oko svojih načela kod preuzimanja odgovornosti u nekoj konkretnoj situaciji. Treći papir s preklopnika (*flipcharta*) može se upotrijebiti za bilješke o ishodu rasprave.

3. dio : Osvrt

Nastavnik odabire jedan od sljedećih problema na osnovu promatranja i razgovora s učenicima tijekom rješavanja glavnog zadatka. Donošenje zajedničke odluke s učenicima nije primjereno jer bi nastavnik u tom slučaju morao opširno objašnjavati opcije.

1. opcija: Dilema složenosti:
Učenici se osvrću na teškoće kod preuzimanja odgovornosti

Plenarna rasprava počinje povratnim informacijama. Što je išlo glatko, što je bilo teško?

Možemo očekivati da će učenici naglašavati da je preuzimanje odgovornosti na ovaj način teško i da oduzima mnogo vremena. Zahtjev koji kaže da moramo razumjeti posljedice onog što činimo – uzeti u obzir ishod, *respice finem*, često je neizvediv.

Nastavnikov odgovor će biti, da je ova primjedba sasvim opravdana – no što je alternativa? Prestati donositi odluke i preuzimati odgovornost? Najprije zahtijevati potpune informacije?

Naravno, život ide dalje i moramo prihvatiti rizik pogrešnih odluka. Međutim, velika je razlika biti svjestan mogućnosti donošenja pogrešne odluke i izazova složenosti modernog društva (vidi Nastavni materijal 2.3, modul lekcije br. 2). Upravo zbog toga su obrazovanje, i ova vrsta obuke koja se nudi u ovoj jedinici, tako važni.

2. opcija: Dilema stabilnosti:
Učenici se osvrću na svoje iskustvo u svjetlu ljudskih prava

Nastavnik upućuje učenike na vrijednosti i prioritete s kojima su se složili, ili nisu, u svojoj prethodnoj raspravi što vodi do sljedećeg pitanja:

•=> Koje su nam vrijednosti zajedničke?

Ovo je tema lekcije; nastavnik to zapisuje kao naslov iznad papira na ploči; druga mogućnost je da se na zid pričvrsti papir veličine A3.

Učenici ponavljaju zaključke svoje rasprave na osnovu bilješki na preklopniku (*flipchartu*).

Takav osvrt vodi do sljedećih pitanja:

•=> Oko kojih vrijednosti se ne slažemo? Da li se one međusobno isključuju?

•=> Oko kojih vrijednosti bismo se morali složiti?

Nastavnik objašnjava zbog čega je to pitanje tako važno: kod preuzimanja odgovornosti oko istih stvari ovisimo jedni o drugima. Što bi mogle biti smjernice?

Učenici znaju, ili će shvatiti, da ne postoji vjeroispovijest ili filozofija koju svi prihvaćamo te da nitko neće prihvatiti nijedan skup vrijednosti koji mu se nameće. Jedini izvor iz kojeg proizlazi niz pravila, ili vrijednosti s kojima ćemo se složiti, su ljudska prava

Nastavnik upućuje učenike na Opću deklaraciju o ljudskim pravima, članak 1.:

„Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Obdarena su razumom i sviješću pa se trebaju ophoditi jedna prema drugima u duhu bratstva.“

Opća deklaracija o ljudskim pravima (10. prosinca 1948.), Članak 1.;

Cijeli tekst nalazi se na jsi radnom materijalu za učenike 2.5.

Učenici čitaju ovaj članak koji se nalazi u Radnom materijalu za učenike 2.5, ili ga nastavnik čita učenicima. Već i sam taj članak nas može jako daleko odvesti:

- Rođeni smo s ljudskim pravima; ona su neotuđiva i nitko nam ih ne može oduzeti.

- Slobodni smo..

- Jednaki (ravnopravni) smo.

Nastavnik je upravo pokazao kako se takav članak čita – polako, riječ po riječ. Učenici nastavljaju:

- Imamo ljudsko dostojanstvo: s poštovanjem se moramo ophoditi jedni prema drugima.

- Imamo određena prava.

- „Obdareni smo razumom“: Mislimo sami za sebe.

- „Obdareni smo sviješću“: U stanju smo preuzeti odgovornost.

- „Moramo se jedni prema drugima ophoditi u duhu bratstva“: moralli bismo preuzimati odgovornost jedni za druge, što uključuje brigu za one koji ovise o tuđoj potpori.

Nastavnik naglašava da ljudska prava nemaju samo okomitu dimenziju – odnos između državne vlasti i građanina-pojedinca, već i vodoravnu dimenziju – odnos između pojedinaca kao članova zajednice. Možemo si dopustiti veliku slobodu i pluralizam u građanskom društvu utemeljenom na ljudskim pravima koje nam daje sustav osnovnih vrijednosti oko kojih se svi slažemo.

Mogućnosti za dodatno proučavanje

Obje opcije u fazi osvrta na prijeđeno gradivo zaslužuju raspravu. Proširenje ove jedinice može uključivati raspravu o još jednom ključnom pitanju.

Pitanje odgovornosti može se povezati s gotovo svim ostalim nastavna cjelinama ovog priručnika. Vidi dio o međusobnoj povezanosti nastavna cjelina s početka ovog poglavlja.